

CVBB WERKT VERDER AAN WATERKWALITEIT

De komende 2 seizoenen moeten we alles uit de kast halen om het aantal rode MAP-meetpunten drastisch te doen dalen. Dat was een van de besluiten na ons gesprek met algemeen coördinator van CVBB Dirk Coomans.

– *Patrick Dieleman*

Copyright Boerenbond

Tijdens ons vorige gesprek (*Management&Techniek* 15 van 2014) liet alles verhopen dat de Vlaamse regering het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting (CVBB) verder zou ondersteunen. "We wisten toen dat het Vlaams regeerakkoord voorzag dat men werk wilde maken van een goed uitgebouwd en effectief MAP 5 en flankerend beleid, met aandacht voor de waterkwaliteitsgroepen en CVBB", pikt Coomans de draad weer op. "Dat is nadien ook opgenomen in de beleidsnota's van minister Schauvliege, zowel in die van Landbouw als in die voor Leefmilieu." Dirk Coomans vertelt dat de besparingen van de nieuwe Vlaamse regering zich ook bij CVBB laten voelen, met name voor de referentiepercelen. Er werd een deelbudget van 300.000 euro geschrapt door het wegvallen van de werking rond de referentiepercelen. "Dit blijft een spijtige zaak, maar gelukkig is het werk niet helemaal verloren. De ervaringen die we ermee opdeden, kunnen we goed gebruiken in de begeleiding en de voorlichting."
Tot 2018 (einde MAP 5) is voor CVBB een budget voorzien van 2,2 miljoen euro per jaar. Doordat in het deelbudget voor de referentiepercelen veel kosten voor staalnames zaten, bleef de impact op de personeelsbezetting uiteindelijk vrij beperkt. "We moesten niet snijden in ons aantal mensen en in de verdeling tussen de provincies. Er zijn ook weinig wisselingen geweest in de personeelsbezetting. Doordat er al een aanzet was in het regeerakkoord, is niemand vertrokken vanuit de vrees dat CVBB niet zou doorgaan."
De medewerkers van CVBB steken nu meer tijd in de intensieve aanpak in de afstroomgebieden waar de grootste oorzaak van de overschrijding duidelijk bij de land- en tuinbouw ligt. "Een intensieve individuele benadering lijkt ons de enige goede oplossing in die gebieden. Met groepsvoorlichting, demo's en artikels in de vakpers kan je wel een stimulans geven, maar uiteindelijk moet er concreet iets gebeuren op de bedrijven zelf."

MAP-meetpunten

De continuïteit is verzekerd, maar de uitdagingen zijn ook groot met de doelstelling van het MAP om het percentage

rode MAP-meetpunten verder te laten dalen van 21 naar 5%. "We beseffen dat het laaghangend fruit geplukt is en dat we nu de ladder op moeten om de moeilijkere gevallen aan te pakken. We moeten tegen 2018 een serieuze daling realiseren. Wanneer dat niet lukt, riskeren we geslachtofferd te worden."

MAP 5

Dirk vindt het positief dat het nieuwe MAP de gebiedsgerichte aanpak versterkt. "In de focusgebieden worden meer maatregelen opgelegd, waardoor het verschil met de andere gebieden vergroot. Boeren hebben ook de mogelijkheid om via stalen uit het focusgebied te geraken. We hebben daarin zelf geen rol, ze moeten die staalnames zelf bekostigen. Maar als je mensen individueel begeleidt en adviseert op basis van grondanalyses, dan help je hen in de voorbereiding om uit focusgebied te geraken. Hoe juister ze bemesten, hoe meer kans ze hebben om er effectief uit te geraken."

> Hoe je het ook draait of keert: de waterkwaliteit moet verbeteren.

Een nadeel, vindt Coomans, is dat we MAP 5 zullen starten met een slecht meetjaar. Dat was anders bij de start van MAP 4. "Toen was er in het eerste meetjaar al een daling van 5% in de rode MAP-meetpunten. Nadien hebben we 2 jaar ter plaatse getrappeld. Het laatste jaar van MAP 4 zijn we opnieuw 5% gedaald. We dreigen in dit overgangsmeetjaar opnieuw nauwelijks vooruit te gaan. We zullen dit jaar eindigen rond de 20% rode meetpunten. Het weer heeft daar zeker in meegespeeld. Het voorbije meetjaar (2014-2015) was ongunstiger qua mineralisatie en neerslag. Meetpunten die geleidelijk dalen, maar flirten met de 50 mg nitraat, bleven het jaar voordien netjes onder die drempel maar in het voorbije, ongunstigere jaar gingen die er net boven. Die schommelingen zijn niet verwonderlijk, maar het geeft een hemelsbreed verschil van zodra er één overschrijding is. Dat maakt dat de druk op de volgende jaren nog groter wordt. Eind 2017 is een tussentijdse evaluatie voorzien. Dat betekent dat we dit en volgend meetjaar alles op alles moeten zetten om de situatie te verbeteren."
Coomans vindt het positief dat het controlebeleid in MAP 5 wat meer mogelijkheden krijgt. "Soms is dat nodig. We kunnen boeren en tuinders wel sensibiliseren en proberen te overtuigen om het anders aan te pakken, maar als ze uiteindelijk niet mee willen, moet er een stok achter de deur zijn."

Aanpak CVBB

"Ik denk dat we met onze intensieve aanpak in de afstroomgebieden van de rode meetpunten goed zitten. We hebben daar enkele jaren voor nodig. Niet iedereen volgt ten volle vanaf het eerste moment, er is soms veel overredingskracht nodig. We moeten dat jaar na jaar aanhouden en zien waar we uitkomen. Ik doe een oproep aan de lezers dat ze vertrouwen zouden hebben in de begeleiders. En heb vooral ook vertrouwen in de resultaten van grondanalyses en adviezen. Er wordt nog te veel gediscussieerd over de juistheid ervan. Ik huiver er soms van. Weet dat boeren die de resultaten van grond- en mestontleding gebruiken juister bemesten."

Iedereen verantwoordelijk

Dirk Coomans vraagt zich af hoe de mestdruk verder zal evolueren na het wegvallen van het melkquotum. "Ik hou mijn hart vast waar al de mest van die bijkomende koeien naartoe moet. Sommigen zeggen smalend 'dat ze er wel hun plan mee zullen trekken'. Dat is zoals iemand die op de autosnelweg te snel rijdt en opschept dat ze hem niet konden flitsen. Vroeg of laat komt dat als een boemerang terug. Het is 5 voor 12, we moeten er met zijn allen aan werken.
Ik wil ook nog de verantwoordelijkheid benadrukken van de glastuinbouw en bedrijven met substraatteelt. Teelten onder gesloten circuit vallen buiten het MAP, omdat men verwacht dat er geen nutriënten in het oppervlaktewater komen. Maar we weten dat er bedrijven zijn die niet zo omzichtig omspringen met hun restwater. We hebben zo meer dan 10 meetpunten waar geregeld overschrijdingen optreden ten gevolge van occasionele lozingen door glastuinbouwbedrijven. Akkoord, ze voeren misschien niet veel stikstof af, maar de concentratie op dat moment is zo hoog dat je enorme pieken krijgt van meer dan 100 mg nitraat. Dat heeft tot gevolg dat de regio in focusgebied belandt en de land- en tuinbouwers die in de vollegrond telen zijn daarvan de dupe. Dit leidt tot een spanningsveld. Ik hoop dat men vanuit de handhaving de schuldigen grondig aanpakt."

Het CVBB-team

Dirk Coomans besluit dat de medewerkers van CVBB ondertussen een goed geolied team vormen. "Bij de opstart werd opgemerkt dat de jeugdige medewerkers ervaring misten en dat was deels terecht, maar intussen is de groep geëvolueerd tot een enthousiast team met een vlotte werking en een niet te versmaden terreinkennis. De inbedding in de praktijkcentra was daarbij van cruciaal belang. Bovendien krijgen we te horen dat men in de buurlanden opkijkt naar onze aanpak. Dit bewijst eens te meer dat de middelen die de Vlaamse overheid hiervoor uittrok goed besteed zijn. Hoed af voor de bedenkers van dit flankerend beleid en zeker ook voor diegenen die gezorgd hebben voor de verderzetting ervan." ■

NITRAATRIJKE BRONNEN

Van de 160 rode MAP-meetpunten zijn er een veertigtal, dus 25%, beïnvloed door nitraatrijke bronnen. "Daar bestaat heel wat discussie over", vertelt Dirk Coomans: "Van waar komt dat water? Hoe lang is het onderweg? Om te weten wat daar effectief speelt, hebben we hulp nodig van een extern expert. We hebben geen hydrologen en geologen in dienst.
Er groeit een consensus dat een aantal van die punten afzonderlijk bekeken moet worden. Wanneer bijvoorbeeld de reistijd van het water er langer is dan de looptijd van MAP 5, dan kunnen de maatregelen van MAP 5 nog geen meetbaar effect hebben in 2018."

Copyright Boerenbond

INTEGRALE BENADERING LEVERT RESULTATEN OP

Intensieve begeleiding draagt wel degelijk bij om de nitraten in het oppervlaktewater te reduceren. Dat bleek uit een pilootproject dat Inagro 3 jaar mocht uitvoeren in opdracht van de Vlaamse overheid. CVBB baseert zich op de ontwikkelde methodiek voor de aanpak van de persoonlijke begeleiding. – *Dominique Huits, Inagro*

Gebieden met intensieve groenteteelt halen ter hoogte van de MAP-meetpunten niet altijd de doelstelling van 50 mg nitraat/l. Vanuit de bezorgdheid dat ook in de toekomst groenteteelt mogelijk moet blijven met behoud van opbrengst en kwaliteit, mocht Inagro van 2012 tot 2014 gedurende 3 teeltseizoenen bedrijven begeleiden in een gebied rondom de Luikbeek in het West-Vlaamse Staden.

Enkele noden

Groenteteelt in de openlucht wordt enerzijds gekenmerkt door een grote behoefte aan nutriënten om voldoende opbrengst met een aanvaardbare kwaliteit te halen. Het halen van de nitraatresidunormen in de sperperiode is daarbij niet altijd evident. De aanvangsvraag was of intensieve begeleiding op het vlak van bemesting een positieve invloed zou hebben op de gemeten nitraatwaarden ter hoogte van het MAP-meetpunt. Sommige teelten hebben een grote irrigatiebehoefte. Daarom was een tweede vraag of drainagewater kan opgevangen worden in open putten, om daarna terug te worden ingezet als irrigatiewater. Bijkomend werd bekeken of deze open putten daarbij ook dienst kunnen doen als denitrificatiebekken. Deze techniek wordt toegepast in drinkwaterproductiecentra, zoals bijvoorbeeld de Blankaartvijver in Woumen (Diksmuide). Om deze vragen te kunnen beantwoorden, werd gedurende 3 teeltseizoenen intensief gewerkt in de bovenloop van de Luikbeek in Staden. Dit vrij kleine afstroomgebied (126 ha geregistreerd landbouwgebruik) wordt gekenmerkt door een gemengde landbouwbedrijfsvoering met een belangrijk aandeel van intensieve groenten (bloemkool, prei, bleekselder) en aardappelen in het teeltplan. De nitraatconcentraties ter hoogte van het MAP-meetpunt overschreden bij aanvang van het project geregeld de doelstelling van 50 mg nitraat/l oppervlaktewater.

> Slechte groei heeft niet enkel te maken met een gebrek aan nutriënten, maar ook met pH, verdichting, bodemstructuur ...

Op perceelsniveau

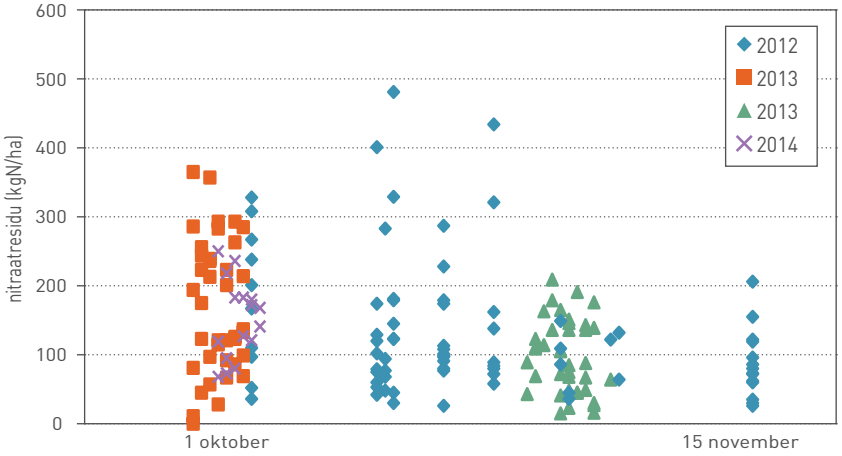
Gedurende het eerste werkjaar werd op alle percelen in het gebied een bouwvooranalyse uitgevoerd. Daarnaast werd elk jaar in een voor de teelt relevante periode een bodemstaal voor stikstofanalyse genomen op een aantal geselecteerde percelen. Het lab van Inagro formuleerde op basis van deze analyses een bouwvoor- en stikstofbemestingsadvies. Soms was het stikstofadvies gefractioneerd (bloemkool, prei ...). Aangezien er redelijk wat veehouderij is in dit gebied, werd per bedrijf ook de dierlijke mest geanalyseerd. Men koppelde de resultaten persoonlijk terug met de betrokken landbouwers. Op die manier konden ze een juiste hoeveelheid dierlijke mest toedienen als basisbemesting om dan nadien aan te vullen met kunstmest. Gedurende het groeiseizoen gaf men ook gericht advies voor bijbemesting. De persoonlijke begeleiding leidde tijdens de 3 jaar opvolging tot een serieuze vooruitgang. De landbouwers kregen vertrouwen in de bemestingsadviezen, het gebruik van nieuwe technieken zoals plaatsspecifieke bemesting (rijenbemesting), het

Na de ruiming bleek het denitrificerend effect van de open put veel hoger te zijn..

Copyright Boerenbond

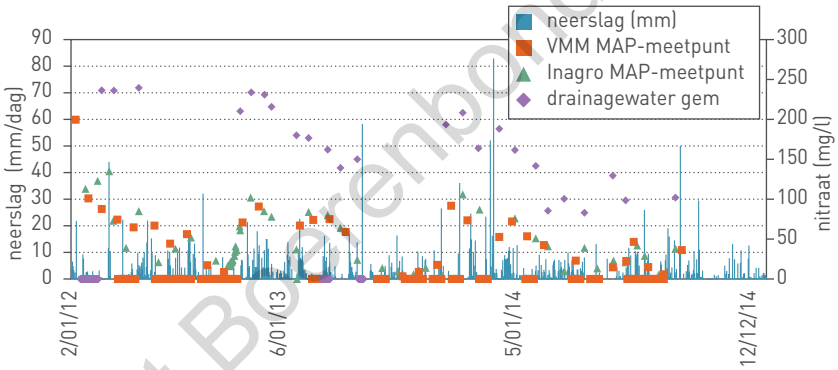
gebruik van de juiste meststoffen op het ideale tijdstip en de aanpak van structurele problemen (bekalking, het breken van ondoordringbare lagen). Ook werden rustgewassen en groenbedekkers ingepast in het teeltplan. Door deze integrale aanpak werd met behoud van productie en kwaliteit een daling in het nitraatresidu gerealiseerd. Bovendien daalde het gebruik van (kunst)mest en de landbouwers kregen meer inzicht in bodemvruchtbaarheid. Door de combinatie van al deze inzichten werd na 3 jaar een daling gemeten van het nitraatresidu tijdens de sperperiode van ongeveer 50%. Figuur 1 geeft het gemeten restnitraat weer.

Figuur 1 Evolutie van nitraatresidu tijdens de sperperiode van 2012 tot 2014 - *Bron: Inagro*

Nitraatconcentratie in de beek

De bovenloop van de Luikbeek was het eerste gebied waar met behulp van detailmetingen van het beekwater stroomopwaarts het MAP-meetpunt en aan de drainagebuizen inzicht werd gekregen in de variatie in nitraatdruk in oppervlaktewater en drainagewater. Waterkwaliteitsgroepen avant la lettre dus. Gedurende de 3 projectjaren werd maandelijks op respectievelijk 16 en 9 plekken de nitraatdruk in het oppervlakte- en drainagewater bemonsterd. De verlaagde nitraatdruk in de percelen vertaalde zich in verlaagde nitraatgehaltes in de beek en in het drainagewater. Tijdens de projectperiode daalde de gemiddelde gemeten nitraatdruk in de Luikbeek van 75 mg nitraat/l in 2012 over 72 mg nitraat/l in 2013 naar 48 mg nitraat/l in 2014. Wanneer er tijdens de staalname van het oppervlaktewater

Figuur 2 Nitraatdruk aan het MAP-meetpunt en in het drainagewater - *Bron: Inagro*

Copyright Boerenbond

water kwam uit de drainagebuizen, werd ook dat bemonsterd voor analyse. Figuur 2 geeft de meetwaarden van het drainagewater en aan het MAP-meetpunt weer. Het bleek dat er in dit gebied een duidelijke invloed van het drainagewater is op de nitraatdruk gemeten aan het MAP-meetpunt. Ook hier is er een dalende trend.

Een schotje op het einde van de open put laat toe het peil te doen stijgen.

Denitrificatiebekken

Halfweg tussen de 'bron' van de Luikbeek en het MAP-meetpunt ligt een open put (foto p. 18), waar de Luikbeek doorheen stroomt. Bij aanvang van het project was die sterk dichtgeslibd. Om het denitrificerend vermogen te stimuleren werd de put in het najaar van 2013 geruimd. Het slib werd op een naburig perceel opengespreid. Op het einde van de open put kwam een schotje (foto links) om het water langer te kunnen vast houden en zo de denitrificatie meer kans te geven. Zowel voor als na de ruimingwerkzaamheden mat men het nitraatgehalte aan het begin en het einde van de open put. Voor de ruiming werd een gemiddelde reductie waargenomen van 18 mg NO_3/l met een maximum van 40 mg NO_3/l. Na de werkzaamheden mat men een gemiddelde reductie van 23 mg NO_3/l met een maximum van 5 mg NO_3/l. Een gemiddelde reductie van 23 mg NO_3/l is toch al de helft van de 50 mg NO_3/l die het water maximaal mag bevatten. Die eenvoudige ingreep zorgt dus voor een sterke invloed. Bovendien komt op deze manier ook extra water beschikbaar voor irrigatie. De verdere ontwikkeling van aangepaste denitrificerende technieken die beter werken in de winterperiode bij lage watertemperaturen en bij hoge debieten kunnen hier nog extra kansen bieden.

Intensieve opvolging

Aanvankelijk moesten de betrokken landbouwers en de projectmedewerkers wennen aan elkaar. De landbouwers keken tijdens de eerste projectmaanden op tegen de vele staalnames. Toch waren 10 van de 11 betrokkenen bereid tot actieve deelname. Na 3 jaar intensieve begeleiding is er een belangrijke vooruitgang geboekt inzake de juiste bemes-

tingsaanpak (hoeveelheid en tijdstip van bemesting, geplaatste bemesting, bodemanalyse, samenstelling mest, kansen met groenbedekkers ...). Deze landbouwers kwamen in de loop van het project tot het besef dat een slechte groei niet enkel te maken heeft met een gebrek aan nutriënten maar dat pH, verdichting, bodemstructuur, schadelijke organismen ... evengoed de oorzaak kunnen zijn. Deze aangepaste bemestingsstrategie vertaalt zich alvast in een verminderde nitraatdruk in het drainagewater en het oppervlaktewater. Ter hoogte van het MAP-meetpunt wordt het streefdoel van 50 mg NO_3/l nog niet altijd gehaald. Het werk is dus nog niet af. Vanaf dit jaar zet de West-Vlaamse CVBB-cel het werk verder in de vorm van intensieve gebiedsbegeleiding met als uiteindelijke doel dat het MAP-meetpunt op de bovenloop van de Luikbeek groen zou kleuren. ■

© INAGRO

CONTINU METEN

Maandelijkse schepmonsters geven enkel een idee van de nitraatdruk op het ogenblik van de monstername. Om een gedetailleerder inzicht te krijgen in het verloop van de nitraatwaarden werd aan het MAP-meetpunt gestart met een continue nitraatregistratie. Om de 2 uur werd de nitraatconcentratie gemeten. Daaruit blijkt dat de nitraatdruk in periodes met een neerslagoverschot zeer sterk kan schommelen. Een schepmonster blijft dus een momentopname, waarbij het moment van staalname sterk doorslaggevend is.

© PATRICK DIELEMAN

BEVINDINGEN UIT DE INDIVIDUELE BEGELEIDING

Intussen weten de meeste land- en tuinbouwers dat ze zich individueel kunnen laten begeleiden door medewerkers van CVBB vanuit de praktijkcentra. We peilden naar problemen die ze ondervinden in de praktijk en hoe ze opgelost worden. – *Patrick Dieleman*

Volgens Micheline Verhaeghe van het PCG was het in het voorjaar van 2015 moeilijk om de begeleiding puur op bemesting te houden. "Al erg snel kwamen de actuele onderwerpen IHD, vergroening, erosiemaatregelen en de vooruitzichten van het nieuwe MAP aan bod. Dit is een jaar waarin de landbouwers veel nieuwigheden gepresenteerd kregen. Die houden extra maatregelen en bijkomende bedrijfsgebonden keuzes in. Het is belangrijk dat wij hier als begeleider ook tijd voor nemen. Enerzijds geven we de landbouwer de kans om zijn verhaal te doen, anderzijds helpen we om een antwoord te zoeken op zijn vele vragen. 'Hoe moet ik mijn ecologisch aandachtsgebied (EAG) invullen?' en 'Welke derde teelt kies ik het best binnen mijn bedrijfssituatie?' zijn enkele voorbeelden.
Ik denk dat het goed is dat we dit jaar in de begeleiding verder gingen dan enkel de bemesting. Een landbouwer wordt op zijn bedrijf met heel veel aspecten van de bedrijfsvoering geconfronteerd. Wij mogen als begeleider niet louter vasthouden aan ons vak, maar moeten het

Copyright Boerenbond

hele plaatje zien. We kregen voor de start van het begeleidingsseizoen een opleiding waarin de brede onderwerpen zoals GLB, vergroening, EAG en erosie aan bod kwamen."

Bemestingstechniek

Enkele vragen die de voorlichters geregeld krijgen, worden opgesomd. De West-Vlaamse ploeg meldt dat er veel vragen zijn over het invullen van de kaliumbehoefte vanuit dierlijke mest. Ook over zwavelbemesting vraagt men zich af wat en hoeveel men moet toedienen, en waarom dit zo moet gebeuren. Diezelfde vragen leven rond de toepassing van effluent of andere bewerkte of verwerkte mestsoorten en over de toepassing van verlaagde normen voor fosfaatbemesting. "Land- en tuinbouwers hebben vaak ook vragen over nieuwe producten die hen worden aangeboden door vertegenwoordigers", zegt Brecht Catteeuw van Inagro. "Een bijzonder vraagstuk is het verhogen van de organische stof in de bodem door het inzetten van groenbedekkers, compost en stalmest en door een gerichte teeltrotatie."

Nitraatresidu

"We merken relatief veel hoge nitraatresidu's op percelen waar in het najaar nog graan werd gezaaid", vertelt Wim Franchois van de Nationale Proeftuin voor Witloof. "Het is nog geen gangbare praktijk om bij gerst na tarwe tussenin een vanggewas in te schakelen. Op percelen waar we gegevens van de bemesting hebben, merken we vrijwel geen overbemesting. Wat we wel weten, is dat de bodem in die situatie een tijdje braak ligt, terwijl het nog warm is. Hierdoor kan er veel mineralisatie optreden. Mogelijk zorgt de grondbewerking voor het zaaien van het graan hierbij nog voor extra mineralisatie. Soms kan een al hoog nitraatresidu vlak na de eerste teelt hier ook aan bijdragen. Vermoedelijk is het een combinatie van al die factoren. Als oplossingen stellen we voor om tussentijds een vanggewas te voorzien dat de mineralisatie in de periode van augustus tot oktober deels of geheel kan opnemen. Ook na andere teelten is het – als het nog de moeite is – nuttig om een vanggewas te zaaien om een zo laag mogelijk nitraatresidu te behalen. Dit willen we dit jaar wat meer opvolgen door op verschillende tijdstippen na de oogst stalen te nemen. We hopen hierdoor het effect van mineralisatie en van de bodembewerking beter te kunnen inschatten. Ook maïs kan soms hoge nitraatresidu's geven. Misschien moet men nog meer aandacht schenken aan het tijdstip en de manier van toedienen en ook aan het type mest en de nutriënteninhoud ervan. Ook hier zouden stalen in het tussenseizoen kunnen helpen om inzicht te verwerven over de invloed van mineralisatie. Bij maïs stopt het opnemen van nitraat in de loop van augustus. Wat is nadien de invloed van de mineralisatie en het doorwerken van de meststoffen?"

> Ontleding van bodem en mest en adviezen per perceel ondersteunen het werken aan een lager nitraatresidu.

Begeleiding in de groenteteelt

De Oost-Vlaamse medewerkers rapporteren dat ze de begeleiding rond bemesting aanpakten zoals ze in de voorbije jaren deden. Er werden één of meerdere bezoeken van 1 à 2 uur gedaan. Daarbij zijn nieuwe bedrijven die hun weg naar CVBB gevonden hebben, maar er zijn ook veel bedrijven die al 1 of 2 jaar begeleiding krijgen. "Het is leuk om verder te bouwen op de begeleiding van het jaar voordien", vertelt Micheline. Ook hier zouden stalen in het tussenseizoen je helpen om inzicht te verwerven over de invloed van mineralisatie. Zo kunnen we het tweede jaar moeilijker thema's aanpakken, daar waar we het eerste jaar de landbouwers vooral voeling laten krijgen met het principe van bijbemesting. Een bemesting volgens advies is de eerste stap, maar geeft nog geen garantie voor een goed nitraatresidu in de groenteteelt." Brecht Catteeuw werpt op dat heel wat landbouwers ervan overtuigd zijn dat fractioneren een goede techniek is, maar vaak wordt nog een te hoge startbemesting gegeven.
"Zeker binnen MAP 5 zullen de bedrijven ruimer moeten denken in het optimaliseren van de bemesting", vervolgt Micheline. "Voorbeelden van thema's die aan bod komen bij de begeleiding zijn: 'Hoe kunnen we in prei de kwaliteit in het najaar behouden zonder overschrijding van het nitraatresidu?', 'Hoe gaan we om met bruine schachtstrepen in prei?' en 'Hoe kunnen we in ondiep wortelende gewassen de uitspoeling tijdens de teelt verminderen zonder kwaliteitsverlies?' Via deze vragen komen we snel bij voorlichting rond productkeuze en toepassingstechniek. Zijn er nieuwe producten of technieken die hier kansen bieden? Via de individuele begeleiding krijgen we de kans om nieuwe technieken te implementeren op bedrijfsniveau."
"Een belangrijk thema is het tijdstip van de staalname", vertelt Brecht. Dit gebeurt nogal eens voor het planten of zaaien.

Copyright Boerenbond

GEÏNTERESSEERD IN INDIVIDUELE BEGELEIDING?

CVBB werkt voor de begeleiding met een pakket van 350 euro of meer, waarbij maximaal 300 euro door CVBB wordt gesubsidieerd. Dat betekent dat je minimaal 50 euro + de btw op het totale bedrag (6%) zelf moet betalen. Je kan kiezen tussen 1 of 2 uur begeleiding, verdeeld over verschillende momenten in het seizoen. Bij 1 uur begeleiding wordt wel op één perceel een analyse voorzien van de bodemvoorraad aan stikstof bij het einde van de teelt of tijdens de nitraatresiducampagne. De rest van het pakket kan je aanvullen met relevante staalnames van bodem en dierlijke mest of extra bedrijfsbezoeken voor begeleiding.
Ook glastuinbouwbedrijven en bedrijven met hydrocultuur kunnen een beroep doen op de CVBB- bedrijfsbegeleiding. Onderwerpen zoals doorlichting van de waterstroom, de spuistroomproductie en afzet ervan en de optimalisatie van het recirculatiesysteem kunnen dan aan bod komen.

Door dit pas nadien te doen, kan je ook de vrijstelling uit de dierlijke mest en door mineralisatie meten. Daardoor hoeven we die vrijstellingen niet in te schatten en kunnen we een veel gerichter advies afleveren."

Aardbeien

"In de aardbeienteelt situeren de problemen zich op 3 niveaus: substraat, trayvelden en vollegrond", vertelt Lore Van Looveren van het Proefcentrum Hoogstraten. "Substraatbedrijven geven enkel problemen als ze niet in regel zijn met de wetgeving betreffende de opvang van drainwater. Het gebeurt dat de opvang wel wettelijk in orde is, maar dat bij niet hergebruik de uiteindelijke afzet via uitspreiding op grasland of andere beteelde grond niet altijd even vlot verloopt. Daarbij speelt ook dat bedrijven in de buurt niet vertrouwd zijn met deze meststofvorm en veelal weigerachtig staan om die bijvoorbeeld onder de vorm van burenregeling te laten uitspreiden op hun percelen."

In de vollegrond zijn er meerdere problemen. Op zandgronden geven een aantal situaties geregeld aanleiding tot een te hoog nitraatresidu in het najaar. Bij de klassieke augustusplanting bestaat dit gevaar na het scheuren van grasland. Ook het toedienen van mengmest laat op het seizoen, voorafgaand aan de klassieke augustusplanting (juli), moet omzichtig gebeuren. Dit kan zich ook stellen bij de opkweek van wachtbedplanten. Vaak is het gebruik van mengmest gekoppeld aan het grondgebruik. "Veel telers onderschatten het stikstofleverend vermogen van bodemontsmetting, iets dat voor alle teeltvormen geldt. Door de hoge druk op de gronden in de Noorderkempen zijn telers vaak genoodzaakt om lang op dezelfde percelen te telen, waardoor bodemontsmetting noodzakelijk is. Volgteelten maken het daarnaast niet altijd mogelijk om vanggewassen te zaaien."

Andere aandachtspunten zijn de aanwezigheid van stikstof in de oogstresten, inclusief het stro. Onder zwarte plastic kan bij augustusplanting een sterke mineralisatie optreden in de bodem, terwijl de planten dan een lage N-behoefte hebben.

Het KNS-systeem moet in de praktijk zijn invulling nog krijgen. "Een positieve ontwikkeling is dat bij de aardbeitelers in de Noorderkempen al geruime tijd een staalnamecultuur leeft, mede door ondersteuning binnen het GMO-pakket", vervolgt Lore. "Daardoor is bodemanalyse er al ingeburgerd. Als werkpunten zien we het vastleggen van streefwaarden per plantstadium en grondsoort en het beter in kaart brengen van mineralisatie (met name onder zwarte folie). Om de uitspoeling van nutriënten op de trayvelden te reduceren, is er onderzoek verricht naar andere bemestingsvormen zoals bladvoeding."

Bodemanalyses

Volgens Brecht Catteeuw is de pH de basis voor een goede bodemvruchtbaarheid. "Een niet-optimale pH verhindert een goede werking van de bodem. Nog te veel bodems zijn te zuur."

Davy Vandervelpen van de Bodemkundige Dienst van België (BDB) stelt dat er ook dit jaar een grote verscheidenheid tussen de bedrijven die deelnemen aan het pakket individuele begeleiding op te merken valt. "Er is een groep van landbouwers die in het verleden zeer weinig bodemanalyses heeft uitgevoerd, of uitsluitend bouwvooranalyses (standaardgrondontleding). Bij hen blijven we eerder algemeen en wordt er vooral gesproken over de algemene bodemvruchtbaarheid van de percelen. Belangrijke aandachtspunten zijn bekalking, pH, teeltrotatie, groenbedekkers en bemesting in het algemeen. Maar er is ook een groep van landbouwers die wel al eens een stikstofstaal liet nemen. Zij zijn wat meer vertrouwd met de algemene bodemvruchtbaarheid van hun percelen zodat het gesprek automatisch wat technischer wordt. We spreken dan niet enkel over hoeveel stikstof die men best kan toedienen, maar we bekijken ook hoe deze best gefractioneerd wordt, welke meststoffen de voorkeur krijgen, wat de voor- en nadelen van de verschillende meststoffen kunnen zijn en ook wat het voordeel van een bijbemestingsadvies kan zijn."

Wim Franchois signaleert dat de stikstofinhoud en de mogelijke stikstoflevering in het voorjaar sterk kunnen variëren naargelang het perceel. "Daarom is het niet aangewezen om eenzelfde standaardbemesting op elk perceel toe te passen. Bij de rijkere percelen stijgt dan de kans op een overschrijding van het nitraatresidu. Werk daarom met een bemestingsadvies op basis van een bodemstaal. Gescheurd grasland, bijvoorbeeld, kan zelf veel nitraat aanleveren. Hier zijn profielstalen met bijbehorend perceelsspecifiek bemestingsadvies aan te raden indien de landbouwer nog een bemesting wenst uit te voeren. We merken dat bij veel landbouwers hun gemiddelde bemestingshoeveelheden veelal onder of op hun bemestingsadvies liggen. Het is dus belangrijk om de rijkste percelen in de gaten te houden."

In een aantal gevallen is dit volgens Davy Vandervelpen wel degelijk de verklaring voor een overschrijding van het nitraatresidu. Hij verwijst naar het gegeven dat de meeste landbouwers een deel van hun bemesting invullen met dierlijke mest. "Op veel plaatsen merken we dat er nog gerekend wordt met de gemiddelde mestsamenstelling. Een meststaal van de gebruikte mest levert veel bijkomende informatie. Doordat we naast de meetresultaten ook de bemestingswaarde weergeven op een mestontleding, kunnen landbouwers echt berekenen hoeveel nutriënten (vooral stikstof) er vanuit de dierlijke mest worden aangevoerd voor de teelt. We merken dat we hiermee voor die landbouwers een zeer grote toegevoegde waarde bieden. Landbouwers nemen niet snel een meststaal op eigen initiatief. Als redenen geven ze de kostprijs aan en ook dat ze ervan uitgaan dat de verschillen in samenstelling niet zo groot zijn. Maar wanneer ze de cijfers van de toegediende mest bekijken, zijn veel landbouwers verrast." ■

Je kan met je vragen terecht bij de provinciale coördinatoren CVBB
West-Vlaanderen Brecht Catteeuw (Inagro), tel. 0493 25 53 32, brecht.catteeuw@inagro.be
Oost-Vlaanderen Micheline Verhaeghe (PCG), tel. 09 381 86 83, micheline@pcgroenteteelt.be
Antwerpen Joris De Nies (PSKW), tel. 0473 59 43 75, joris.de.nies@proefstation.be
Vlaams-Brabant Wim Franchois (NPW), tel. 0496 81 04 18, wim.franchois@vlaamsbrabant.be
Limburg Kim Koopmans (pcfruit), tel. 0476 80 46 46, kim.koopmans@pcfruit.be

CVBB VZW
Coördinatiecentrum voorlichting en begeleiding duurzame bemesting

Copyright Boerenbond

GROENBEDEKKERS ALS EAG

Een mengsel van groenbedekkers kan worden ingezaaid als vergroeningsmaatregel in het kader van de aanleg van ecologisch aandachtsgebied (EAG). Uit een analyse van de verzamelaanvragen blijkt dat groenbedekkers de populairste vergroeningsmaatregel zijn. Maar liefst 85% van de vergroeningsverplichtingen wordt ingevuld met groenbedekkers. Hieronder sommen we alle verplichtingen nog eens op.

– *Guy Vandepoel, adviseur rundveehouderij Boerenbond*

Copyright Boerenb

De groenbedekker of het vanggewas moet je aanleggen door een mengsel van groenbedekkers of vanggewassen in te zaaien. Je kan ook gras inzaaien onder het hoofdgewas.

Mengsels

Het mengsel moet bestaan uit minstens 2 gewassen die voorkomen op de lijst in tabel 1 (p. 24). De minimale zaaidichtheid moet minstens 50% bedragen van de aangegeven minimale zaaidichtheid zoals opgenomen in de bijgevoegde lijst, en dit voor minstens 2 gewassen uit het mengsel. Je moet gecertificeerd zaaizaad gebruiken of, als er geen gecertificeerd zaaizaad bestaat, handelszaaizaad.
Wanneer je gras onder het hoofdgewas inzaait, dan kan dit enkel als groenbedekker voor EAG meetellen wanneer het gras niet vernield wordt bij de oogstwerkzaamheden. Er moet dus een voldoende dichte grasmat aanwezig blijven tijdens de periode dat het gewas aangehouden wordt. Je mag op de groenbedekkers geen gewasbeschermingsmiddelen toepassen. Er geldt enkel een uitzondering voor grassen. Wanneer een gras als hoofdcomponent deel uitmaakt van het mengsel, dan is het doodspuiten toegestaan vóór het inwerken van de groenbedekker voor zover dit gebeurt na de minimale aanhoudingsperiode. Om als EAG te kunnen meetellen, mag het perceel met de groenbedekker in het jaar van aanvraag geen gras als hoofdteelt hebben.

Respecteer de voorwaarden zodat je geen GLB-steun verliest.

Vroeg zaaien

Naargelang de landbouwstreek gelden verschillende uiterste inzaaidata en minimale aanhoudingsperiodes:
Polders en Duinen: inzaaien vóór 1 september en minstens aanhouden tot 15 oktober; Leemstreek: inzaaien vóór 1 oktober en minstens aanhouden tot 1 december; Zandleemstreek en andere: inzaaien vóór 1 oktober en minstens aanhouden tot 1 februari.
Let op, het niet-tijdig inzaaien van de groenbedekkers kan resulteren in aanzienlijke verliezen van GLB-steun. Dit is

Tabel 1 Groenbedekkers geschikt voor EAG
- Bron: Departement Landbouw & Visserij 2015

Gewas	Gras	Zaaidichtheid (kg/ha)	Voorwaarde
Beemdlangbloem	X	30	G
Bladkool	-	8	G
Bladrammenas	-	12	G
Boekweit	-	40	G
Festulolium	X	30	G
Japanse haver	X	40	G
Alexandrijnse klaver	-	25	G
Witte klaver	-	6	G
Rode klaver	-	12	G
Klaver (andere soorten)	-	15	G
Komkommerkruid	-	10	H
Lupinen	-	150	G
Luzerne	-	20	G
Gele mosterd	-	10	G
Sarepta mosterd	-	10	G
Ethiopische mosterd	-	10	G
Raapzaad	-	3	G
Facelia	-	8	G
Engels raaigras	X	30	G
Italiaans raaigras	X	30	G
Hybride raaigras	X	30	G
Westerwolds raaigras	X	30	G
Rietzwenkgras	X	30	G
Snijrogge	X	100	G of L
Soedangras	X	30	G
Tagetes	-	8	H
Timothee	X	15	G
Veldbonen	-	120	G
Wikken	-	90	G
Zomerhaver	X	100	G of L
Zonnebloem	-	20	G
Zwaardherik	-	6	G

G = gecertificeerd zaaizaad; H = handelszaaizaad; L = eigen gewonnen zaaizaad geschoond door erkende loontrieerder

in tegenstelling tot voorgaande jaren, toen het niet naleven van de voorwaarden enkel resulteerde in verlies van de steun voor groenbedekkers.
Een groenbedekker of vanggewas mag niet geoogst en begraasd worden tot de uiterste datum van de minimale aanhoudingsperiode. Daarna is het wel toegestaan om de groenbedekker te oogsten, te maaien of te begrazen. Het aanleggen van groenbedekkers voor EAG kan je dus combineren met de aanvraag van derogatie voor de combinatie van een voorteelt gras gevolgd door maïs in het daaropvolgende jaar. Om zaadvorming te voorkomen, is maaien of klepelen tijdens de aanhoudingsperiode wel toegestaan, voor zover de gehele plant niet vernietigd wordt. De groenbedekker mag in elk geval niet als hoofdteelt voor de volgende campagne gebruikt worden. Percelen die ingezaaid worden met groenbedekkers als EAG, moeten minstens van 21 april tot en met 31 december in eigen gebruik zijn van de landbouwer. ■

© JOGENNEZ

GROENBEDEKKERS BINNEN HET NIEUWE MESTDECREET

Ook binnen het nieuwe Mestdecreet komen groenbedekkers meermaals aan bod.

Als maatregel

Focusbedrijven moeten op al hun percelen een groenbedekker inzaaien, voor zover de teelt het toelaat. Het inzaaien moet zo snel mogelijk na de oogst van de hoofdteelt gebeuren, zeker binnen de maand. De data voor inzaai en aanhouden van dit vanggewas wordt afgestemd op de GLB-regelgeving. Focusbedrijven in categorie 3, met het strengste maatregelenpakket, worden verplicht om op 20% van hun areaal een vanggewas in te zaaien ongeacht de hoofd- of nateelt.

In functie van bemesting

Wil je in augustus op de stoppel van tarwe of andere gewassen nog 60 kg dierlijke stikstof toedienen, dan ben je verplicht om vóór 1 september een groenbedekker of een mengsel in te zaaien. Ook hier wordt verwezen naar de lijst van alle niet-vlinderbloeminge groenbedekkers binnen het GLB. Groenbedekkers tellen ook mee als nateelt in teeltcombinaties om een verhoogde stikstofnorm te kunnen hanteren (bijvoorbeeld wintertarwe gevolgd door een nateelt).

In het kader van derogatie

Derogatie laat toe om meer dierlijke stikstof aan te brengen dan de algemeen gangbare bemestingsnormen. Er zijn wel enkele voorwaarden aan gekoppeld. Zo is het toepassen van derogatie beperkt tot een aantal teelten of teeltcombinaties. Wintertarwe en triticale kunnen onder derogatie, maar ze moeten worden gevolgd door een vanggewas. Maïs onder derogatie moet worden voorafgegaan door gras of snijrogge, waarbij één snede moet worden gemaaid en afgevoerd.

Toon De Keukelaere, adviseur akkerbouw en mestbeleid Boerenbond

Copyright Boerenbond

GROENBEDEKKERS MENGEN, EEN KOUD KUNSTJE?

Wie koos voor groenbedekkers om zijn verplichtingen voor EAG in te vullen, zal binnenkort wellicht voor het eerst een mengsel van groenbedekkers moeten inzaaien. We bekijken enkele aandachtspunten die de kans op slagen moeten verhogen.

– *Bart Debussche, Departement Landbouw en Visserij*

Copyright Boerenbond

Van minstens 2 verschillende soorten zaai je minstens 50% van de minimale zaaidichtheid uit (tabel 1 p. 24). Het samenstellen van het mengsel kan je zelf doen door de verschillende componenten te mengen ofwel koop je een kant en klaar commercieel mengsel. Er zijn heel veel soorten groenbedekkers. Hierdoor zijn talloze mengsels mogelijk, maar bij het samenstellen van een mengsel moet je rekening houden met een aantal aandachtspunten.

Soortenkeuze De groenbedekkers kunnen ingedeeld worden in 3 grote groepen: grasachtigen, vlinderbloemigen en bladrijke soorten. Binnen de bladrijke kan je de groep van de kruisbloemigen onderscheiden van de rest. Het combineren van soorten binnen eenzelfde groep is vaak het eenvoudigst, omdat de soorten dan beter op elkaar gelijken, zowel qua zaadgrootte en -vorm als qua ontwikkelingseigenschappen. Ook het doel van de groenbedekker zal de keuze beperken. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer je een maaisnede voorziet of specifieke aaltjesreductie vooropstelt.

Zaadgrootte en -vorm Een belangrijk aandachtspunt bij het uitzaaien is de zaadgrootte en -vorm van de verschillende groenbedekkers. Dit heeft niet alleen te maken met de egale verdeling van de zaden bij het zaaien, namelijk fijne zaden samen met grove zaden, maar ook met mogelijke ontmenging van het mengsel in de zaadbak van de zaaimachine tijdens het zaaien. Let sowieso bij een mengsel steeds op de mogelijke ontmenging. Kom na een zaaigang uit je tractorcabine en controleer de zaadbak. Indien nodig moet je het mengsel regelmatig opnieuw mengen tijdens het uitzaaien.

Zaaitijdstip Het tijdstip waarop je kan inzaaien bepaalt ook welke groenbedekkers je kan opnemen in het mengsel. Iedere soort heeft een ideale zaaiperiode. Wanneer die tussen de verschillende soorten in het mengsel te veel van elkaar afwijkt, heeft dit gevolgen voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de groenbedekkers. Het is dan ook aan te bevelen om te zaaien op een tijdstip dat geschikt is voor de verschillende soorten in het mengsel.

Groeisnelheid Bij de uitgroei treden de verschillende soorten in concurrentie met elkaar. De kennis van de verschillen in groeisnelheid en ontwikkelingscapaciteit van de groenbedekkers is belangrijk om een evenwichtig mengsel samen te stellen. Soorten die dominant zijn door hun snelle groei en ontwikkeling kunnen traag groeiende soorten volledig wegconcurreren. Het aanpassen van de zaaidichtheden kan het evenwicht tussen de verschillende componenten verbeteren.

Zaaitechniek Het uitzaaien van enkelvoudige groenbedekkers is vrij eenvoudig, zowel met de courante nokkenradzaai-

machine als met een gesofisticeerdere pneumatische zaaimachine. Eenmaal de juiste zaaidichtheid is ingesteld en de passende zaaidiepte werd bepaald, kan er nog weinig fout lopen bij het uitzaaien. Bij mengsels – zeker bij verschillende groottes of vormen van zaden – is een afdraaiproef onontbeerlijk om de juiste zaaidichtheid te bepalen. Ook bij de zaaidiepte moet je vaak een keuze maken. Sommige zaden kunnen ondiep gezaaid worden, terwijl andere diep genoeg in de grond moeten zitten om goed te kunnen kiemen. De zaaidiepte is dan vaak een keuze voor de minst schadelijke diepte. Daarbij opteer je voor die diepte die voor elke groenbedekker in het mengsel aanvaardbaar is. Bij problemen om gemengd uit te zaaien kan eventueel overwogen worden om het inzaaien te ontdubbelen in 2 werkgangen.

Zaaidichtheid Eenmaal je weet welk mengsel je zal zaaien, moet je nog de onderlinge verhouding van de verschillende soorten bepalen en ook de uiteindelijke zaaidichtheid van het mengsel. Zorg ervoor dat je steeds de minimale EAG-voorwaarden naleeft, namelijk minstens 2 verschillende soorten aan minimaal de helft van de vermelde zaaidichtheid. Deze minimale zaaidichtheden geven aan wat onder ideale omstandigheden voldoende is om tot een goed resultaat van de groenbedekker te komen. Zaai je al wat later uit of zijn de weersomstandigheden minder gunstig, dan verhoog je de zaaidichtheid om tot een afdoende ontwikkeling te komen. Daarnaast moeten de eigenschappen van de groenbedekkers in rekening worden gebracht om tot een correcte verhouding in het mengsel te komen. Een snelgroeiende en sterk bedekkende soort wordt verhoudingsgewijs tot de andere component best verlaagd. Om aan de minimale zaadhoeveelheid te voldoen, kan je de minder vlot ontwikkelende soort aan een ruimere zaaidichtheid voorzien.

Voorbeelden van mengsels

Uit onze ervaringen op demopercelen de voorbije jaren lijsten we de aandachtspunten van een aantal courante mengsels op.

Een mengsel dat vrij veel uitgezaaid zal worden, is gele mosterd samen met bladrammenas. Dit zijn beide kruisbloemigen met een gelijkaardige vorm en grootte van de zaden. De gele mosterd is de snelste groeier, wat een sterke concurrentie betekent voor de bladrammenas. Minimaal moet het mengsel 5 kg gele mosterd en 6 kg bladrammenas bevatten per ha. Om de bladrammenas extra ontwikkelingskansen te geven, zal een verhouding van 5 kg gele mosterd en 9 kg bladrammenas een evenwichtiger resultaat opleveren.

Twee grasachtigen mengen kan door Engels raaigras samen met Italiaans raaigras uit te zaaien, elk aan minstens 15 kg/ha. Dit is eenvoudig te realiseren en het is een opportuniteit in functie van een maaisnede in het voorjaar.

Een ander grasachtig mengsel is Italiaans raaigras en Japanse haver. De Japanse haver is een stevige groeier, sneller dan het raaigras, maar het gewas is wel vorstgevoelig. Bij het mengen is het van belang om relatief iets meer Italiaans raaigras toe te voegen, zodat het kan standhouden in de beginfase. Na de winter kan het dan doorgroeien, nadat de Japanse haver afgestorven is. Belangrijk is dat met dit mengsel een latere zaai – eind september – mogelijk is.

Ook het mengen van bladrammenas met facelia levert goede resultaten op. Ondanks de trage start van de facelia, groeit hij snel door en houdt hij evenwicht met de bladrammenas. Vier kilogram facelia samen met 6 kg bladrammenas geeft bij vroege zaai (tot de tweede helft augustus) een goede ontwikkeling.

Een andere combinatie van facelia is die met Japanse haver. Dit zijn 2 vorstgevoelige soorten, met wel grote verschillen inzake zaadgrootte en -vorm. Beide soorten houden elkaar goed in stand en zorgen voor een vlotte bedekking en goede groei. De minimumzaaidichtheid per ha van 4 kg facelia en 20 kg Japanse haver volstaat bij een vroege uitzaai.

Een mengsel samenstellen met een vlinderbloemige als een van de componenten vraagt relatief grote hoeveelheden van die vlinderbloemige om een wezenlijk aandeel te bekomen. De trage groei en beperkte bedekkingsgraad in het najaar zijn hiervoor de redenen. ■

Meer info vind je in de informatiefiche op de website lv.vlaanderen.be onder de titel 'Vergroening – Ecologisch aandachtsgebied'.

1 Velen zullen kiezen voor een mengsel van bladrammenas en gele mosterd. Zorg voor een groter aandeel van de bladrammenas, omdat die wat trager groeit. 2 Ondanks de trage start houdt de facelia gelijke tred met de bladrammenas. 3 Japanse haver en facelia houden elkaar goed in evenwicht. Een voordeel is dat beide vorstgevoelig zijn, maar bij het zaaien is er kans op ontmenging.

© Boerenbond

KLEINERE SLA, DEEL VAN DE OPLOSSING?

Een gewas telen dat amper 30 cm diep wortelt en een nitraatresidu moeten halen onder de norm van 85 kg NO_3^-N/ha. Is dat überhaupt wel mogelijk? Wij gingen eens kijken tegen welke problemen slateler Paul Goossens aanloopt. Het is duidelijk dat slatelers moeten inzetten op een pakket van maatregelen. Met groenbedekkers alleen komen ze er niet. – *Veerle Neefs, Proeftuinnieuws*

Copyright Boerenbond

In 2005 nam Paul het bedrijf over van zijn vader en wilde hij meteen vernieuwen door in de openlucht sla op goten te telen. "We worstelen al jaren met het nitraatresidu en een teelt op goten leek mij een prima uitweg om aan deze problematiek te kunnen ontsnappen. Collega's-slatelers stonden er nogal weigerachtig tegenover en geloofden niet dat telen op goten ook mogelijk zou zijn in de openlucht. Wij hebben het tegendeel bewezen", vertelt Paul trots. In 2007 legde hij bij wijze van experiment 3000 lopende meter goten aan in de openlucht en het jaar daarop breidde hij dat onmiddellijk uit tot 15.000 m. Paul was pionier met deze teeltmethode maar vrij snel zijn enkele collega's hem gevolgd. "Het eerste jaar hebben we meteen multicolor op de goten gezet en dat was een succes. Er was veel vraag naar deze multicolor uit de openlucht. Hij had immers 2 belangrijke troeven ten opzichte van de multicolor van onder glas: een intensere rode kleur en een betere houdbaarheid. Ondertussen zijn de rassen op korte tijd snel geëvolueerd zodat men ook onder glas een mooi multicolorproduct kan telen, met als gevolg dat we nu mee moeten met de lagere prijzen van serresla. En dat is niet evident, want in de openlucht heb je er toch meer werk aan. Onder glas is de automatisering verder doorgedreven en kan je het jaar rond telen. Wij kunnen begin maart de eerste ronde maar aanplanten en eind augustus gaat de laatste ronde erop. Vanaf midden oktober tot begin maart liggen de goten dus leeg."

> Na veel bodemanalyses werd duidelijk dat er ruimte was om stikstof te besparen.

Het gotensysteem is volledig gesloten. Voor de opvang van het water liet Paul 4 buffers van 10.000 l aanleggen. Het opgevangen water gaat over een zandfilter en wordt na aanvullen van de nutriënten opnieuw gebruikt. Om de sla zo veel mogelijk de juiste voeding mee te geven, laat Paul de voedingsoplossing wekelijks analyseren. "Je mag niet vergeten dat het gerecirculeerde water vaak verdund naar de buffers terugkeert. De goten staan immers in de openlucht waardoor er bij een fikse regenbui veel hemelwater in het systeem terechtkomt. De zaak nauwlettend opvolgen is dus zeker nodig." Op het einde van een ronde wordt er geen voeding meer bij gedoseerd waardoor de sla het voedingswater in de buffers als het ware op consumeert. Er blijft dus eigenlijk nooit restdrain over die moet worden

gespuid. Dat is een goede zaak met het oog op de mestwetgeving. Waarom dan niet alles op goten, zou je je kunnen afvragen. Maar daar heeft Paul al deels op geantwoord. Door de lagere prijzen van serresla op mobiele goten en door het feit dat de goten in de openlucht niet het hele jaar door kunnen worden gebruikt, is het systeem niet rendabel genoeg.

Mosterd waar het kan

Paul en Myriam telen ook nog eens 7 ha alternatieve sla in de vollegrond. En hier zijn er wel problemen met de mestwetgeving. Al van bij de eerste controles door de Mestbank kampen ze hier met een overschrijding van het nitraatresidu. Dit probleem blijft hen achtervolgen doordat ze blijven zitten met de controlestalen. "We zijn voor het aanpakken van deze problematiek gaan aankloppen bij onze buren, het Proefstation voor de Groenteteelt", vertelt Paul. "Zodoende kunnen we nu rekenen op de expertise van CVBB-begeleider Joris De Nies." Joris vertelt dat het bodemtype, zandleemgrond met Boomse klei op een diepte van 60-80 cm, het eerste probleem is. "Dat maakt dat beddenteelt noodzakelijk is om al vroeg in het voorjaar te kunnen planten. Door te werken met bedden kan Paul al planten in maart. Indien hij vlakvelds zou telen, dan zou hij pas het veld op kunnen in mei. Bedden zorgen dus voor de nodige natuurlijke drainage, maar ze houden ook meer nitraat vast, zeker op een zandleemgrond." Geregeld bekijken Joris en Paul samen welke aanpassingen mogelijk zijn om het nitraatresidu naar beneden te krijgen. Dankzij het nemen van bodemstalen kan de laatste jaren al heel wat minder bemest worden dan vroeger. Door de bandbemesting gaan sowieso al minder meststoffen verloren, die anders uitspoelen. Daarnaast werkt Paul ook al meerdere jaren met groenbedekkers. Telkens er een paar bedden vrijkomen na de oogst van de laatste ronde sla zaait hij onmiddellijk gele mosterd in, en dat tot 20 september. "Later gele mosterd inzaaien heeft geen zin want dan groeit hij nauwelijks meer. En dan stuiten we dus op een probleem, want in augustus planten wij nog een laatste ronde sla aan, die pas in november wordt geoogst. We moeten dus delen van het perceel braak laten overwinteren", zegt Paul. Hij voegt er nog aan toe dat hij de gele mosterd wel veel dikker zaait dan gebruikelijk, namelijk aan 150 kg/ha, om zo veel mogelijk stikstof aan het profiel te kunnen onttrekken.

"Enkele jaren geleden zag je nergens groenbedekkers in de regio", reageert Joris. "Als je het landschap nu bekijkt, zie je dat op veel vrijgekomen percelen groenbedekkers worden ingezaaid. En dat is een goeie zaak, alleen werd er lang te veel heil verwacht van groenbedekkers. Je kan er inderdaad behoorlijk wat stikstof mee uit het profiel halen, maar met groenbedekkers alleen kom je er niet. We zullen ons moeten richten op een pakket van maatregelen."

Mag het iets minder zijn?

"Door veel bodemanalyses te doen werd het duidelijk dat er ruimte was om stikstof te besparen. Ook bleek dat er al van in het voorjaar veel stikstof zit in de diepere lagen, en die krijg je tijdens het seizoen maar moeilijk weg. Voor het bemestingsadvies kan je maar rekening houden met de 0-30 cm-laag, terwijl er in het volledige profiel (0-90 cm) dan weer zo veel stikstof zit dat het onmogelijk is om in de sperperiode beneden de norm voor nitraatstikstof uit te komen", zegt Joris.

"Ik vul de bemestingsnorm eigenlijk nooit volledig in en toch lukt het niet de norm voor het nitraatresidu te halen", voegt Paul er lichtjes gefrustreerd aan toe. "Wij strooien geen meststoffen voor ons plezier. Meststoffen kosten geld, dus als ik het morgen met 1000 kg minder kan doen, met alle plezier. Alleen moet de sla wel zijn gewicht behalen." Voor alternatieve sla is een gewicht van 350 g de standaard, maar Pauls kopers hebben liefst kroppen richting 400 g. Paul heeft net nog groene eikenbladsla versnipperd die op 300 g bleef steken. Het lukte niet de 350 g te halen en toch zal hij stranden op een te hoog nitraatresidu. "Als de handel akkoord zou gaan met alternatieve sla van 300 g zouden er al een pak minder slatelers kampen met een te hoog nitraatresidu. Het klinkt misschien raar, maar voor die 50 g extra moet er heel wat meer worden bemest."

Misschien moeten we met z'n allen de knop omdraaien? Mag het iets minder zijn? Er is toch niets mis met een iets kleinere sla? Zeker niet als er daardoor 'schoner' kan worden geteeld, met minder uitspoeling van stikstof naar het oppervlaktewater. Is dat geen probleem van bewustmaking bij de consument? Deze laatste ligt niet wakker van de problemen op de bedrijven, als hij maar een mooie goed gevulde sla kan kopen. Misschien is hier een taak weggelegd voor de handel, want zij bepalen wat er in de winkel in het schap ligt. ■

FAMILIE GOOSSENS-PUT

Leeftijd: Paul (49), Myriam (50, niet op de foto)
Gemeente: Sint-Katelijne-Waver
Specialisatie: alternatieve sla

Als de handel akkoord zou gaan met alternatieve sla van 300 g zouden heel wat minder slatelers kampen met een te hoog nitraatresidu.

Copyright Boerenbond